

PASKESNĖ VEIKLA PO STUDIJŲ PROGRAMŲ VERTINIMO.

2016-2019 M. GAUTŲ PAŽANGOS ATASKAITŲ APŽVALGA

Europos aukštojo mokslo erdvės kokybės užtikrinimo nuostatose ir gairėse (toliau – [ESG](#)) įtvirtinta nuostata, kad išorinis kokybės užtikrinimas nesibaigia ekspertams parengus vertinimo išvadas. Išvadose pateikiamos tolimesnių aukštosios mokyklos kokybės užtikrinimo veiksmų gairės, kurios, kartu su savianalize, yra paskesnės veiklos pagrindas. Paskesnė veikla yra vienas iš studijų išorinio vertinimo etapų, neatskiriama tiek vykdomų, tiek ketinamų vykdyti studijų programų kokybės užtikrinimo dalis, kurios tikslas – gerinti studijų programų kokybę pagal ekspertų pateiktas rekomendacijas ir savianalizės rezultatus bei šalinti išorinio vertinimo metu identifikuotus studijų programų trūkumus bei viešinti programų pokyčius. Pagrindinis paskesnės veiklos etapo dalyvis yra aukštoji mokykla, atsakinga už studijų tobulinimui skirtų priemonių parinkimą, jų įgyvendinimą bei pokyčių viešinimą.

Atsižvelgdamas į paskesnę veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus¹ bei ESG nuostatas, Studijų kokybės vertinimo centras (toliau – Centras) 2016 m. buvo parengęs aukštosioms mokykloms paskesnės veiklos metodines gaires, kuriose apibrėžė išorinio vertinimo ekspertų rekomendacijų įgyvendinimo *pažangos ataskaitų* rengimą vykdomoms ir ketinamoms vykdyti studijų programoms. Centras siūlė pažangos ataskaitas *vykdomoms programoms rengti per 1,5 metų nuo studijų programos išorinio vertinimo pabaigos, ketinamoms vykdyti studijų programoms, po išorinio vertinimo procedūros ir akreditavimo – per 6 mėn. nuo programos įgyvendinimo pradžios*.

Siekiant struktūruoti ir supaprastinti pažangos ataskaitų rengimo procesą aukštosioms mokykloms, Centras buvo parengęs pavyzdinę pažangos ataskaitos lentelę, kuria aukštoji mokykla galėjo pasinaudoti rengiant savo pažangos ataskaitą. Lentelėje buvo siūloma surašyti ekspertų pateiktas rekomendacijas, numatytas užduotis siūlymams įgyvendinti, įgyvendinimo terminus ir užduočių įgyvendinimo procesą bei rezultatus, t.y., kokių veiksmų ji ėmėsi siekiant tobulinti studijų programas pagal ekspertų rekomendacijas, kokių pokyčių pasiekė, su kokiomis problemomis susidūrė tobulinant studijų programas.

Nuo 2020 m. pradedamas vykdyti studijų kryptių išorinis vertinimas ir akreditavimas, vadovaujantis 2019 m. liepos 17 d. patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu Nr. V-835 patvirtintu [Studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašu, vertinamosiomis sritimis ir rodikliais](#) (nauja redakcija patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo,

¹ 2019 m. liepos 17 d. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu Nr. V-835 patvirtintas [Studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašas, vertinamosios sritys ir rodikliai](#); 2019 m. gruodžio 31 d. Centro direktoriaus įsakymu Nr. V-149 patvirtintos [Studijų kryptių išorinio vertinimo metodikos, ketinamų vykdyti studijų programų vertinimo metodikos](#).

mokslo ir sporto ministro 2019 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. V-1535) (toliau – Aprašas). Apraše paskesnė veikla įtvirtinta kaip vienas iš krypties studijų ir ketinamų vykdyti studijų programų išorinio vertinimo etapų, kurio tikslas – tobulinti krypties studijas ir naujas studijų programas, atsižvelgiant į ekspertų vertinimo išvadosse pateiktas rekomendacijas. Nauja tvarka numato, kad Centras atlieka krypties studijų tobulinimo ir rekomendacijų įgyvendinimo stebėseną. Rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos mechanizmas aprašytas itin detaliai 2019 m. gruodžio 31 d. Centro direktoriaus įsakymu Nr. V-149 patvirtintoje [Studijų krypčių išorinio vertinimo metodikoje ir ketinamų vykdyti studijų programų vertinimo metodikoje](#) (toliau – Metodikos), taip suteikiant paskesnei veiklai didesnę svorį nei anksčiau. Pavyzdžiui, Metodikose įtvirtinta „pažangos ataskaitos“ sąvoka [angl. [progress report](#)], pateiktas jos pavyzdys Metodikos 2 priede. Akcentuotina, jog paskesnė veikla tampa privalomu išorinio vertinimo elementu, ir pažangos ataskaitų rengimas bei teikimas Centru – privalomas visais atvejais.

Vadovaudamasis iki naujos studijų vertinimo ir akreditavimo tvarkos galiojusiais teisės aktais, Centras iš aukštųjų mokyklų gautas pažangos ataskaitas viešai skelbdavo savo puslapyje šalia studijų programų išorinio ekspertinio vertinimo išvadų, taip skatindamas išorinio vertinimo procesų skaidrumą ir aukštųjų mokyklų atskaitomybę. Metodinėse rekomendacijose Centras taip pat buvo nurodęs, kad pažangos ataskaitos *turi būti viešai skelbiamos ir aukštosios mokyklos ar jos padalinio (fakulteto) tinklapyje*. Vadovaujantis nauja tvarka, Metodikose numatytas taip pat ir didesnis Centro vaidmuo – ne tik vykdyti rekomendacijų įgyvendinimo stebėseną ir administruoti iš aukštųjų mokyklų gautas pažangos ataskaitas, bet ir analizuoti jas bei teikti aukštosioms mokykloms grįžtamąjį ryšį (p. 54). Ši nuostata atitinka ESG paskesnės veiklos principą, akcentuojantį, kad kokybės agentūros, nuosekliai vykdydamos paskesnės veiklos procesą, peržiūri veiksmus, kurių imasi aukštosios mokyklos, įgyvendinant ekspertų rekomendacijas.

Pasikeitė ir laiko tarpas, per kurį aukštosios mokyklos turi parengti pažangos ataskaitas ir pateikti jas Centru. Nuo šiol laiko tarpas priklauso nuo krypties ir pakopos akreditavimo laikotarpio:

- ne vėliau kaip po 2,5 metų nuo krypties studijų akreditavimo, jei krypties ir pakopos studijos akredituotos 7 metų laikotarpiui;
- ne vėliau kaip po 1 metų nuo krypties studijų akreditavimo, jei krypties ir pakopos studijos akredituotos 3 metų laikotarpiui;
- ne vėliau kaip po 1,5 metų nuo naujos studijų programos įregistravimo (arba studijų krypties akreditavimo, jeigu aukštoji mokykla nevykdė akredituotų tos krypties studijų).

Centras pradeda išorinį naujo tipo – krypčių vertinimą – 2020 m. II pusmetį, tad galima planuoti, jog pirmosios pažangos ataskaitos galėtų būti pateiktos Centru jau 2022 metų pradžioje.

Pažangos ataskaitų rengimo praktika Europos kokybės agentūrose

Įgyvendindamos ESG nuostatas, patikimai veikiančios Europos kokybės užtikrinimo agentūros² nuosekliai vykdo paskesnę veiklą, aktyviai įtraukdamos į ją aukštąsias mokyklas. Paskesnės veiklos

² Patikimai veikiančios kokybės agentūros yra įtrauktos į EQAR (Europos kokybės užtikrinimo agentūrų aukštajam mokslui registrą) <https://www.eqar.eu/register/agencies/>, taip pat teigiamai pagal atitiktį ESG

procesai ir modeliai priklauso nuo kokybės agentūrų taikomų studijų kokybės vertinimo modelių. Kai kur paskesnė veikla sąlygoja privalomą paskesnę (tarpinį arba antrą) ekspertų vizitą (pvz., tokiose kokybės užtikrinimo agentūrose kaip AEQES, FINEEC, QAA, CYQAA) siekiant nustatyti, kaip studijos buvo patobulintos po paskutinio ekspertinio vertinimo, kitur tarpiniai ekspertų vizitai neorganizuojami, tačiau tobulinimo procesai vis tiek vyksta iki kito išorinio vertinimo. Praktika rengti pažangos ataskaitas Europos kokybės užtikrinimo agentūrose taip pat nevienoda. Pirmiausia, ne visos kokybės užtikrinimo agentūros prašo aukštųjų mokyklų rengti išorinio ekspertinio vertinimo rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitas. Kai kuriose agentūrose vertinimo modeliai numato „tobulinimo plano“ [angl. *action plan*] rengimą pagal ekspertų rekomendacijas (pvz., AEQES, ASHE (AZVO), QAA, FIBAA). Tačiau toks tobulinimo planas netapatus pažangos ataskaitai – tobulinimo plane nustatoma, kokiomis priemonėmis aukštoji mokykla sieks įgyvendinti ekspertų rekomendacijas, tuo tarpu pažangos ataskaitoje atsiskaitoma, kas buvo įgyvendinta. Paprastai, tobulinimo planai parengiami praėjus ne daugiau nei 6 mėnesiams po ekspertų vizito, o pažangos ataskaitos rengiamos po ilgesnio laiko pasibaigus išoriniam vertinimui. Susipažinus su įvairių kokybės užtikrinimo agentūrų vertinimo modeliais, nustatyta, kad tik nedaugelyje iš jų nuosekliai taikomi abu paskesnės veiklos etapai – ir tobulinimo plano, ir pažangos ataskaitos rengimas (pvz., AEQES, AZVO, AHPGS).

Pati pažangos ataskaitos koncepcija skirtingose kokybės užtikrinimo agentūrose nesiskiria – tai atsiskaitymas už tai, kas ir kiek buvo padaryta atlikus savianalizę bei pagal ekspertų pateiktas išorinio vertinimo rekomendacijas. Tačiau įdomu tai, kad agentūros vartoja skirtingus terminus pažangos ataskaitai apibūdinti, pavyzdžiui: Belgijos (AEQES), Kroatijos (ASHE (AZVO)) ir Estijos (EKKA) kokybės agentūros vartoja terminą *progress report*, Vokietijos AHPGS teikia pirmenybę terminui *update description*, Graikijos agentūra ETHAAE (HAHE) vartoja terminą *follow-up report*. Kai kuriose agentūrose, tokiose kaip Airijos QQI ir Suomijos FINEEC, pažanga po išorinio ekspertinio vertinimo atskleidžiama parengiant ne ataskaitą, o naują savianalizės suvestinę.

2016-2019 pažangos ataskaitų statistiniai duomenys

Pirmą kartą Centras pasiūlė aukštosioms mokykloms parengti ir atsiųsti vertintų studijų programų pažangos ataskaitas 2016 metais. Nuo rašto su pasiūlymu išsiuntimo dienos iki 2019 m. pabaigos Centras iš viso gavo **273** pažangos ataskaitas iš 17 aukštųjų mokyklų – 7 universitetų ir 10 kolegijų³. Didžiausia Centrai atsiųstų pažangos ataskaitų dalis – universitetinėse studijose: 2016-2019 m. laikotarpiu iš universitetų gauta 176 (64,5 %) pažangos ataskaitos (iš jų daugiausia atsiuntė Vytauto Didžiojo universitetas – 71 ataskaitą, kiek mažiau – 57 ataskaitas – Šiaulių universitetas), tuo tarpu iš kolegijų gauta 97 (35,5 %) pažangos ataskaitos (iš jų daugiausia atsiuntė Šiaulių valstybinė kolegija – 25 ataskaitas ir Kauno kolegija – 23 ataskaitas). Iš kitų universitetų analizuojamu laikotarpiu buvo gauta mažiau nei po 20 ataskaitų, o iš kitų kolegijų – 12 ir mažiau ataskaitų.

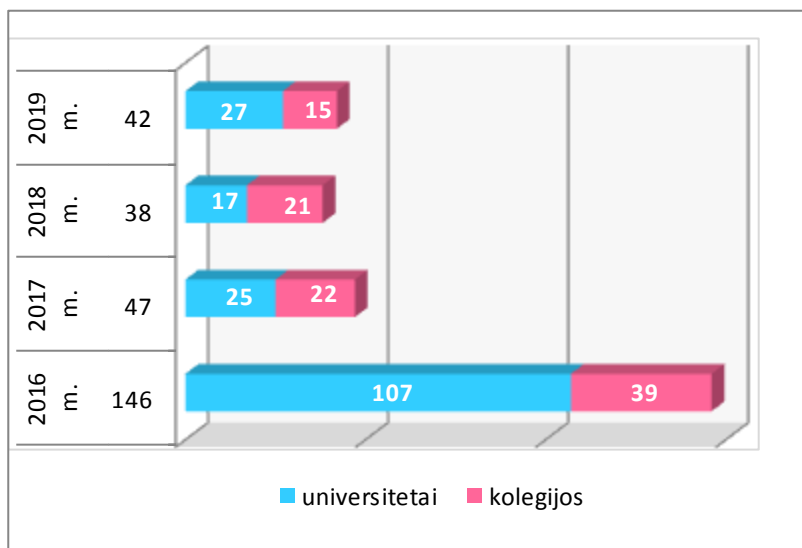
išoriškai įvertintos kokybės agentūros yra pilnateisiai ENQA nariai, jų sąrašas yra čia: <https://enqa.eu/index.php/enqa-agencies/members/full-members/>

³ 2016 m. Lietuvoje iš viso buvo 41 aukštoji mokykla – 19 universitetų ir 22 kolegijos; 2018 metais – 36 aukštosios mokyklos – 17 universitetų ir 19 kolegijų. 2019 m. Lietuvoje buvo iš viso 36 aukštosios mokyklos – 17 universitetų ir 19 kolegijų.

Vykdomų studijų programų pažangos ataskaitų buvo pateikta 246 (90,1 %), kas sudaro didžiąsą dalį visų 2016-2019 metų periodu pateiktų pažangos ataskaitų. Ketinamų vykdyti studijų programų pažangos ataskaitų Centras gavo 27 (9,9 %).

Suskirsčius atsiųstų pažangos ataskaitų srautą pagal metus, akivaizdi tendencija – didžiausia dalis pažangos ataskaitų atsiųsta 2016 metais – 146, t.y. tais metais, kai Centras raštu paragino aukštąsias mokyklas parengti ir atsiųsti pažangos ataskaitas (kas sudaro 53,5 %, taigi truputį daugiau nei pusė visų Centrai 2016-2019 m. atsiųstų pažangos ataskaitų) (1 pav.).

(1 pav.) Universitetų ir kolegijų 2016-2019 m. atsiųstų pažangos ataskaitų kiekis pagal metus

Nuo 2017 m. pažangos ataskaitų siuntimo dinamika pasikeitė, ir visais paskesniais metais pastebimas žymus Centrai atsiųstų pažangos ataskaitų skaičiaus kritimas lyginant su 2016 metais.

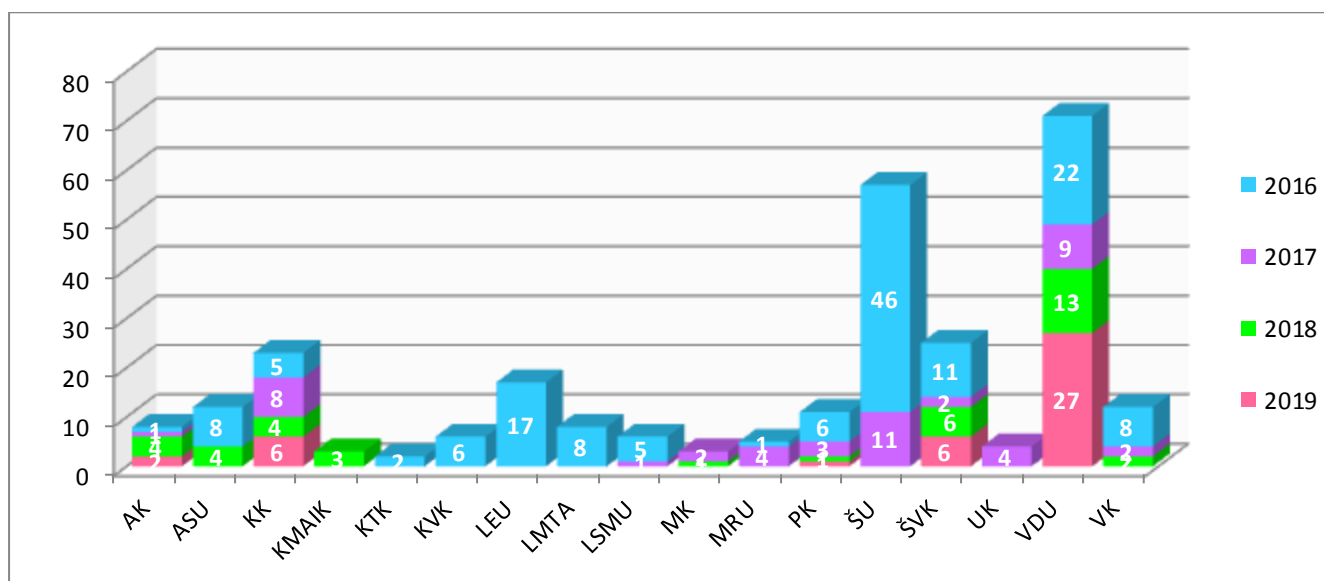
2016 metais pažangos ataskaitas atsiuntė 14 aukštųjų mokyklų – 7 universitetai ir 7 kolegijos (didesnę dalį sudarė iš universitetų atsiųstos pažangos ataskaitos – 107, iš

kolegijų buvo atsiųstos 39 pažangos ataskaitos). 2017 m. Centras gavo žymiai mažesnį pažangos ataskaitų skaičių, lyginant su 2016 metais – 47 pažangos ataskaitas, kas sudaro net 68 % mažiau Centrai pateiktų 2016 metais. 2017 m. ataskaitos atsiųstos iš 11 aukštųjų mokyklų – 4 universitetų ir 7 kolegijų. 2017 m., priešingai negu 2016 m., universitetų ir kolegijų atsiųstų pažangos ataskaitų dalys yra beveik vienodos – 25 ataskaitos iš universitetų ir 22 iš kolegijų. 2018 metais Centras gavo 38 pažangos ataskaitas, o tai yra 19,15 % mažiau nei 2017 metais ir 74 % mažiau nei Centras gavo 2016 metais. 2018 metais pažangos ataskaitas atsiuntė 9 aukštosios mokyklos – 2 universitetai ir 7 kolegijos (iš universitetų atsiųsta 17 pažangos ataskaitų, iš kolegijų – 21). 2019 metais Centrai buvo pateiktos 42 ataskaitos iš 5 aukštųjų mokyklų – vieno universiteto ir 4 kolegijų (iš universiteto atsiųstos 27 pažangos ataskaitos, iš kolegijų – 15).

Daugiausia 2016 metais pažangos ataskaitų Centrai atsiuntė Šiaulių universitetas – 46 ataskaitas, sekantis paskui jį, tačiau atsiuntęs beveik perpus mažiau – Vytauto Didžiojo universitetas – 22 pažangos ataskaitas. Su didesniu atotrūkiu nuo jų yra Lietuvos edukologijos universitetas – 17 pažangos ataskaitų. Daugiausia 2017 metais pažangos ataskaitų Centrai atsiuntė taip pat Šiaulių universitetas – 11 ataskaitų ir Vytauto Didžiojo universitetas – 9 ataskaitas. 2018 metais daugiausia – 11 pažangos ataskaitų – atsiuntė Vytauto Didžiojo universitetas. 2019 metais didžiausia Centrai atsiųstų pažangos ataskaitų dalis taip pat tenka Vytauto Didžiojo universitetui, atsiuntusiam 27 ataskaitas. Daugiausia pažangos ataskaitų 2016-2019 m. laikotarpiu Centrai atsiuntė Vytauto Didžiojo universitetas (71 pažangos ataskaita), kiek mažiau – Šiaulių universitetas (57 pažangos ataskaitos). Sekančios pagal pažangos ataskaitų kiekį esančios aukštosios mokyklos – Šiaulių valstybinė kolegija (25 pažangos ataskaitos) ir Kauno kolegija (23 pažangos ataskaitos). Kitų

aukštųjų mokyklų atsiųstų pažangos ataskaitų skaičius nesiekia 20 per visą 2016-2019 m. laikotarpį (2 pav.).

(2 pav.) 2016-2019 m. pateiktų pažangos ataskaitų skaičius pagal jas atsiuntusias aukštesias mokyklas

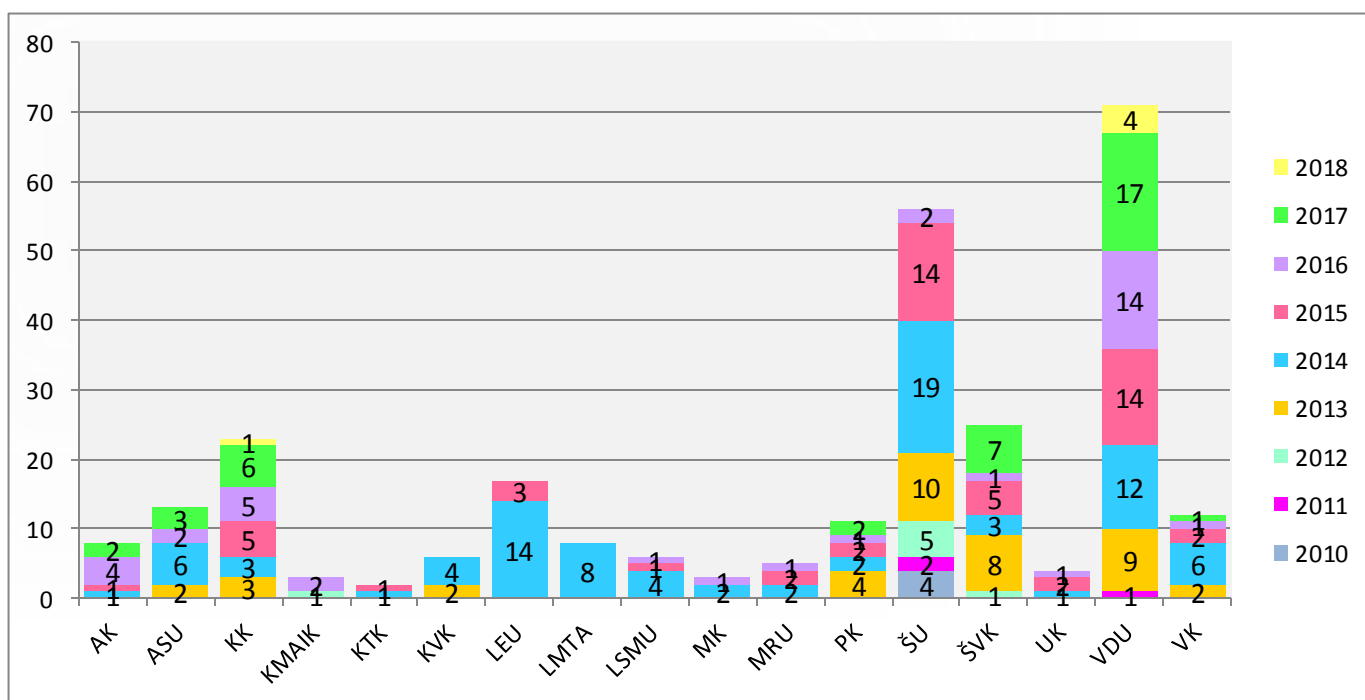

Vadovaudamasis vykdomų studijų programų vertinimo metodika, Centras rekomendavo pažangos ataskaitas vykdomoms programoms rengti per **1,5 metų** nuo studijų programų išorinio vertinimo pabaigos (nepriklausomai nuo studijų programos akreditavimo laikotarpio), ketinamoms vykdyti studijų programoms, po išorinio vertinimo procedūros ir akreditavimo – per **6 mėn.** nuo programos įgyvendinimo pradžios. Atitinkamai, 2016 metais Centras tikėjosi gauti iš aukštųjų mokyklų pažangos ataskaitas už 2014 metais vertintas vykdomas programas ir ketinamas vykdyti studijų programas, kurios buvo pradėtos įgyvendinti nuo 2015-2016 mokslo metų pradžios.

Sekančiais, 2017 m., buvo tikimasi sulaukti iš aukštųjų mokyklų 2015 metais vertintų vykdomų studijų programų ir nuo 2016 mokslo metų pradėtų įgyvendinti ketinamų vykdyti studijų programų pažangos ataskaitų, 2018 metais – 2016 metais vertintų vykdomų studijų programų ir nuo 2017 mokslo metų pradėtų įgyvendinti ketinamų vykdyti studijų programų pažangos ataskaitų, o 2019 metais buvo tikimasi gauti 2017 metais vertintų vykdomų ir nuo 2018 metų pradėtų vykdyti ketinamų studijų programų ataskaitų.

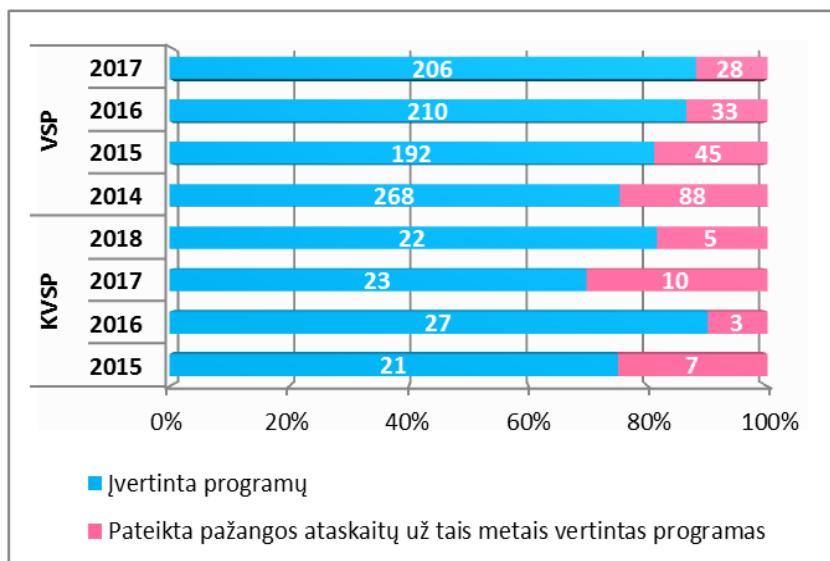
Tačiau 2016 metais gavus pirmas vykdomų studijų programų pažangos ataskaitas, paaiškėjo, kad tik dalis jų yra už 2014 metais, o ketinamų vykdyti studijų programų pažangos ataskaitos – už 2015 metais įvertintas ir pradėtas vykdyti programas. Kita dalis vykdomų studijų programų pažangos ataskaitų buvo pateikta už 2010-2013 ir 2015 metais vertintas programas, o ketinamų vykdyti studijų programų – už 2012-2014 metais įvertintas ir pradėtas vykdyti programas. Lygiai taip pat ir 2017, 2018 ir 2019 metais aukštosios mokyklos teikė Centrai pažangos ataskaitas neatsižvelgus į Centro rekomendaciją dėl ataskaitų rengimo laikotarpio vykdomoms ir ketinamoms vykdyti studijų programoms (3 pav.).

(3 pav.) Pateiktų pažangos ataskaitų skaičiaus pasiskirstymas pagal aukštąsias mokyklas ir programų (vykdomų ir ketinamų vykdyti) išorinio vertinimo metus

2014-2017 metais Centras organizavo Lietuvos aukštosiose mokyklose 876 vykdomų programų vertinimus bei 2015-2018 metais – teigiamai įvertinto 93 ketinamas vykdyti studijų programas⁴. Atitinkamai, Centras tikėjosi gauti tiek pat arba panašaus skaičiaus pažangos ataskaitų.

(4 pav.) Centro atliktų vykdomų (2014-2017 m.) ir ketinamų vykdyti bei akredituotų (2015-2018 m.) programų vertinimų skaičiaus palyginimas su už tuos metus gautų pažangos ataskaitų skaičiumi

4 juostinėje diagramoje parodyta, kiek Centras buvo įvertinęs vykdomų ir ketinamų vykdyti bei akredituotų studijų programų 2014-2018 metų laikotarpiu ir kiek pažangos ataskaitų jam buvo atsiųsta už atitinkamais metais vertintas programas. Daugiausia vykdomų studijų programų pažangos ataskaitų buvo pateikta Centrai už 2014 m. vertintas programas – 88 ataskaitos, už

⁴ 2015 metais 59 %, o 2016 metais 70 % nuo visų pateiktų ketinamų vykdyti programų buvo atliktas supaprastintas programų vertinimas, o nuo 2017 m. liepos mėnesio visos ketinamos vykdyti studijų programos vertinamos atliekant išsamų ekspertinį programų vertinimą, Švietimo ir mokslo ministrui priėmus sprendimą bei atitinkamą teisės akto pataisą.

vertintas 2015 metais – 45.

Tačiau 2014 metais Centras organizavo 268, o 2015 metais – 192 vykdomų studijų programų vertinimus. Taigi už tą laikotarpį atsiųstos ataskaitos sudaro tik 33 % ir 23 % nuo visų 2014 ir 2015 metais vertintų vykdomų programų. Atitinkamai, už vertintas 2016 metais – 16 % nuo visų Centro 2016 metais įvertintų vykdomų studijų programų (pateiktos 33 ataskaitos, bet 2016 metais Centras įvertino 210 vykdomų studijų programų) ir 2017 metais – 13,5 % nuo visų 2017 metais įvertintų vykdomų studijų programų (pateiktos 28 ataskaitos, bet 2017 metais įvertintos 206 vykdomos programos). Ketinamų vykdyti studijų programų atveju, didžiausią procentą sudaro pažangos ataskaitos už 2015 ir 2017 metais vertintas ir akredituotas ketinamas vykdyti studijų programas – 33,3 % nuo visų 2015 metais ir 43,4 % nuo visų 2017 metais vertintų ketinamų vykdyti studijų programų (2015 metais Centras vertino ir akreditavo 21 ketinamą vykdyti studijų programą, 2017 metais – 23 programas). Pateiktų pažangos ataskaitų procentas už 2016 metais vertintas programas yra pats mažiausias – 11 %, už vertintas 2018 metais 23 % nuo visų 2018 metais teigiamai įvertintų ketinamų vykdyti studijų programų.

Iš visų Centrui pateiktų vykdomų studijų programų pažangos ataskaitų **141 pažangos ataskaita buvo parengta 6 studijų metų** laikotarpiui akredituotoms programoms ir **105 pažangos ataskaitos – 3 studijų metų** laikotarpiui akredituotoms programoms. Visos studijų programos buvo vertintos Centro ekspertų grupių (išskyrus dvi Mykolo Romerio universiteto studijų programas, kurios buvo įvertintos Vokietijos kokybės užtikrinimo agentūrų AHPGS ir Evalag; Centras, gavęs šių agentūrų išvadas, priėmė sprendimą akredituoti MRU studijų programas 6 metams).

Bendros pastabos dėl pažangos ataskaitų turinio

Pagal savo struktūrą, dauguma pažangos ataskaitų parengtos pagal 2016 m. Centro pasiūlytą pavyzdį⁵. Visgi, net pagal nustatytą pavyzdį ataskaitos varijuoja pagal aprašymo išsamumo ir detalumo lygį (vidutiniškai, vienos ataskaitos apimtis yra 3-3,5 lapai). Peržvelgus 2016-2019 m. pateiktas pažangos ataskaitas, Galima pateikti tokius bendrus pastebėjimus:

1. Kai kuriose ataskaitose informacija apie tarptautinių ekspertų rekomendacijų įgyvendinimo veiksmus ir aplinkybes – priemonės ir veiksmus, įgyvendinimo planą, gautą arba laukiamą rezultatą – pateikiama ganėtinai glaustai, keliais žodžiais arba atskirų punktų forma. Tokias ataskaitas, nesant išsamesnio aprašymo ir nežinant konteksto (pavyzdžiui, nesusipažinus su išorinio vertinimo išvadomis), suprasti, analizuoti ir vertinti gana sudėtinga. Pavyzdžiui, kai kuriose ataskaitose rekomendacijų įgyvendinimo terminų stulpelyje lakoniškai rašoma „įgyvendinta dalinai“ arba „neįgyvendinta“ nenurodant motyvų, kodėl programos rengėjai pasirinko rekomendaciją įgyvendinti nepilna apimtimi, kokios priežastys tai lėmė, su kokiomis problemomis jie susidūrė, kaip jas sprendė.

⁵ Išorinio vertinimo rekomendacijų įgyvendinimo pažangos ataskaitos lentelės pavyzdys pateiktas aktualaus teisės akto – [Studijų kryptių išorinio vertinimo metodikos](#) – 2 priede.

Kai kur ataskaitų rengėjai suskaidė stambias, daug aspektų ir veiksmų apimančias ekspertų rekomendacijas į smulkesnius papunkčius, tikėtina, siekdami pateikti ataskaitoje kuo detalesnę informaciją apie „daugiaaukščių“ rekomendacijų įgyvendinimo veiksmus, priemones ir numatomus arba gautus rezultatus.

Pasitaikė ataskaitų, kurių rengėjai ekspertų rekomendacijas surašė ne tiksliai taip, kaip jos pateiktos išorinio vertinimo išvadose, bet performulavo jas savaip, išryškindami tam tikrą rekomendacijos aspektą, pavyzdžiui, tam tikrą veiksmą, kurį programos vykdytojai turėtų atlikti siekiant pagerinti programos kokybę.

Daugelyje ataskaitų jų rengėjai, pristatydami savo būsimus arba atliktus veiksmus ir priemones rekomendacijoms įgyvendinti, neatskleidžia, *kaip* to sieks arba jau yra pasiekę. Tokiose ataskaitose lieka neaiškūs tam tikri studijų kokybės gerinimo proceso aspektai: koku būdu bus nustatyti ir parinkti veiksmai ir priemonės, kokie asmenys dalyvaus priemonių parinkime, kokios sąlygos turi būti sukurtos norint jas įgyvendinti, kas jas įgyvendins bei kas ir kaip vertins pasiektus rezultatus, ir pan. **Pavyzdžiai:** 1) kaip priemonė ekspertų rekomendacijai programos tarptautiškumo didinimui dažnai pasirenkamas studentų tarptautinio mobilumo didinimas. Atitinkamai, atliktų arba planuojamų atlikti veiksmų stulpelyje įrašoma „daugiau studentų dalyvaus mainų programose“ arba „skatinti studentų mobilumą“, tačiau neatskleidžiama, kokiais būdais programos rengėjai sieks, kad daugiau studentų dalyvautų mainų programose ir kokiomis priemonėmis skatins mobilumą: ar bus sistemiškai ir periodiškai teikiama informacija ir raginama studentus išvykti, ar perdarys programos sandarą, kad atsirastų „langas“ išvykoms, ar gerins kreditų įskaitymo sistemą, ar didins finansavimą bei kitokią paramą arba apsvaistys kitas būtinas sąlygas mobilumui palengvinti, ir pan.; 2) į ekspertų rekomendaciją didinti atitinkamos studijų krypties mokslo daktarų, dėstančių vertinamoje studijų programoje, skaičių, ataskaitos rengėjai pateikė mokslo daktaro laipsnį turinčių dėstytojų skaičių nedetalizuodami, ar tai siektinas, ar jau turimas rezultatas. Jeigu siektinas, tuomet ataskaitoje išsamiau neaprašyta, kokiomis priemonėmis bus siekiama šio skaičiaus, o jeigu turimas – tuomet galima tik spėlioti, kad ataskaitos rengėjai nusprendė šios ekspertų rekomendacijos neįgyvendinti, matyt, manydami, kad toks mokslo daktaro laipsnį turinčių dėstytojų skaičius yra pakankamas ir jo didinti neverta; 3) kai kuriose pažangos ataskaitose į ekspertų tipinę rekomendaciją „peržiūrėti (persvarstyti) studijų programos numatomus rezultatus“, programos rengėjai į aukštosios mokyklos planuojamų atlikti arba atliktų veiksmų stulpelį lakoniškai įrašo „rezultatai peržiūrėti“, nenurodant šio proceso ir jo rezultatų detalių bei sąsajų su kitais šios programos tobulinimo veiksmais. Atkreiptinas dėmesys, kad tokio pobūdžio ekspertų rekomendacija reikalauja išsamaus visos studijų programos koncepcijos svarstymo ir peržiūrėjimo, galimai vidinės studijų programos struktūros keitimo, dėstančio personalo žinių praplėtimo, ir pan. Taigi, toks lakoniškas atlikto veiksmo aprašymas nėra visiškai adekvatus ekspertų rekomendacijos svoriui ir reikšmei studijų programos tobulinimui.

Kita vertus, Centras, siūlydamas aukštosioms mokykloms rengti pažangos ataskaitas pagal tam tikrą formą, nedetalizavo, kaip išsamiai jos turi būti parengtos. Yra nemažai ataskaitų, kurių rengėjai išsamiai ir aiškiai aprašė visus veiksmus ir priemones, kokių buvo ir bus imamasi siekiant tobulinti programas pagal ekspertų rekomendacijas, **pavyzdžiui**, rengėjai aprašė, koks valdymo organas svarsto ekspertų rekomendacijų įgyvendinimo galimybes, nustato, kokiais būdais jos bus įgyvendintos, kokie atsakingi asmenys paskirti už rekomendacijų dalių įgyvendinimą, numatytas

laiko tarpas, per kurį tikimasi rekomendacijas įgyvendinti ir sulaukti pirmų rezultatų, rezultatų vertinimas ir tolimesnių veiksmų numatymas.

2. Susipažinus su kai kuriais veiksmais ir priemonėmis rekomendacijų įgyvendinimui, kilo klausimų apie jų tinkamumą šioms rekomendacijoms, kadangi šių veiksmų ir priemonių pobūdis neatrodo, iš pirmo žvilgsnio, tiesiogiai susijęs su rekomendacijomis. **Pavyzdžiai:** 1) atsakydama į ekspertų rekomendaciją didinti programos tarptautiškumą, aukštoji mokykla pasirinko glaudesnio bendradarbiavimo su programos absolventais ir ryšių su vietos gamintojais aktyvinimo priemones; 2) rekomendaciją tobulinti programos turinį pagal paskutines tendencijas globalioje profesinėje rinkoje atsižvelgiant į užsienio aukštųjų mokyklų naudojamus profesinių kompetencijų aprašus, aukštoji mokykla įgyvendino suderinus programą su Lietuvos Respublikos teisės aktu – pedagogo reglamentu; 3) dėstytojų kalbinių kompetencijų tobulinimui buvo organizuota viena konferencija, į kurią aukštoji mokykla pakvietė pranešėjus iš užsienio. Galima svarstyti, kad įspūdis dėl priemonių netinkamumo (nepakankamumo, neadekvatumo) atsiranda dėl to, kad ataskaitų rengėjai nepateikė ataskaitose platesnio konteksto apibūdinimo, neaprašė kliūčių, su kuriomis susidūrė įgyvendinant rekomendacijas, kitų svarbių aplinkybių.

3. Nedaug tokių pažangos ataskaitų, kuriose jų rengėjai ne tik aprašo savo veiksmus, atliktus ekspertų rekomendacijoms įgyvendinti, bet ir atlieka tų veiksmų efektyvumo (poveikio) analizę. **Pavyzdžiai:** 1) pažangos ataskaitos rengėjai paskaičiavo, kiek procentų sumažėjo studentų pirmakursių iškritimo rodiklis, tikslingai pritaikius, pagal ekspertų rekomendaciją, papildomos akademinės paramos galimybę. Šios ataskaitos rengėjai šalia paskaičiuoto procento taip pat pateikė papildomos informacijos apie tai, kad studijų programos komitete bus svarstomi ir kiti paramos būdai, siekiant ateityje mažinti pirmakursių iškritimo mastą; 2) programos vykdytojai aprašė ataskaitoje, kad ekspertų rekomendacijos apie studentų praktikos įmonėse procedūrų supaprastinimą pritaikė kitiems, su studentų praktika tiesiogiai nesusijusiems, studijų kokybės valdymo procesams katedroje, kurie leido labiau juos optimizuoti ir efektyviau taikyti katedros lygmenyje.

4. Ekspertų rekomendacijų įgyvendinimui programų rengėjai naudojami skirtingomis strategijomis: 1) patys sukuria prielaidas pokyčiui ir inicijuoja būtinus veiksmus rekomendacijoms įgyvendinti (veikia proaktyviai); 2) pasinaudoja jau esamomis ir/arba su programos vertinimu nesusijusiomis, jų aplinkoje atsiradusiomis galimybėmis.

Kaip pirmos strategijos pavyzdžius galima pateikti tokius veiksmus: 1) pačių programos rengėjų buvo sukurta užsienio lektorių duomenų bazė, iš kurios paskui buvo kviečiami lektoriai dėstyti programos studentams; 2) buvo ieškota didesnių patalpų studijų programai vykdyti ir, suradus, pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su patalpų savininku; 3) programos rengėjų sukurta ir toliau vystoma ryšius tarp programos absolventų ir studentų aktyvinanti „mentorstės programa“; 4) siekiant pritraukti į vertintą programą daugiau studentų, pasirašytos bendradarbiavimo sutartys su kitų šalių universitetais ir programos turinys išverstas į anglų ir rusų kalbas.

Antros strategijos, kai naudojamosi esama situacija arba struktūra, pavyzdžiai: 1) vykstant integracijos procesams tarp universitetų, pasinaudojama kito universiteto, su kuriuo jungiamasi, infrastruktūra ir išteklių; 2) fakulteto, kur vykdoma programa, administracija siuntė programos

dėstytojus į užsienio kalbos kursus, kurie toje aukštojoje mokykloje buvo organizuojami jau kurį laiką iki programos išorinio vertinimo; 3) programos rengėjai keitė programą pagal ekspertų rekomendacijas tik sulaukus Senato sprendimo, kuris buvo priimtas dėl kitų aplinkybių ir nebuvo susijęs su šios programos vertinimu.

Beveik visose ataskaitose apibrėžti **rekomendacijų įgyvendinimo terminai**. Nemaža dalis rekomendacijų jau yra įgyvendintos, ką ataskaitų rengėjai ir pažymi. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kuri į programos kokybės užtikrinimą nukreipta veikla yra iš esmės tęstinio pobūdžio (mokslinių tyrimų vykdymas, studentų ir dėstytojų judumo skatinimas, studijų turinio atnaujinimas pagal naujausius mokslinius atradimus) – tokiais atvejais ataskaitų rengėjai pažymi, kad veikla bus tęsiama ir ateityje, kartais nurodydami artimiausius ateinančius metus. Tačiau buvo pastebėta, kad kai kuriose ataskaitose tęstinio pobūdžio veikla pažymėta kaip atlikta ir nebeplanuojama tęsti, t. y. tarsi būtų „vienkartinio“ pobūdžio, **pavyzdžiui**: pateikta informacija apie tai, kiek dėstytojų dalyvavo Erasmus mainų programose, arba studentams buvo organizuotas susitikimas teikiant jiems grįžtamąjį ryšį po nuomonės apklausos – abiem atvejais nenurodant, kad tokia veikla bus tęsiama ir ateityje, siekiant išlaikyti tuos pačius ir aukštesnius dalyvavimo mainų programose ar grįžtamojo ryšio teikimo rodiklius.

Kai kurie pažangos ataskaitų **rengėjai nurodė kliūtis, trukdančias rekomendacijų įgyvendinimo sėkmei**. Tarp dažniausiai pasitaikančių: 1) finansavimo, pavyzdžiui, dėstytojų tiriamosios veiklos, jų išvykų į užsienį arba įdarbinimu pilnu etatu, trūkumas; 2) rekomendacijų neatitikimas nacionaliniams teisės aktams arba aukštosios mokyklos taikomoms praktikoms; 3) komunikacijos tarp įvairių organizacijos lygių (katedros ir fakulteto, fakulteto ir administracijos, dėstytojų ir studentų, dėstytojų ir administracijos) spragos, sisteminio grįžtamojo ryšio nebuvimas. Būdinga ir tai, kad dažnai pokyčiai programose pradedami nuo diskusijų su suinteresuotomis grupėmis apie studijų tobulinimo priemones, tačiau diskusijų metu pasiektas susitarimas vėliau stringa aukštesniuose institucijos lygmenyse.

Kai kurios pažangos ataskaitos parodo, kad išorinio vertinimo dėka studijų programos buvo **persvarstytos iš pagrindų**, siekiant jas tobulinti ir užtikrinti kokybę ateityje – tokiais atvejais programos rengėjai pažymi, kad, peržiūrėję nacionalinius ir tarptautinius profesinius standartus, atnaujino programos tikslą bei perrašė numatomus studijų rezultatus, keitė turinį, parengė naują studijų tinklą, įvedė modulinę programos sąrangą, įdarbino naujus dėstytojus.

Keliose pažangos ataskaitose rengėjai pažymėjo, kad **nesutinka su ekspertų nuomone** ir nepritaria jų rekomendacijų įgyvendinimui.

Kai kuriose pažangos ataskaitose yra nurodyti atsakingi už išorinio vertinimo rekomendacijų įgyvendinimą vykdytojai. Dažniausiai, tai yra katedrų vedėjai, Studijų programų komitetų vadovai ir nariai, dekanato darbuotojai, pavieniai lektoriai. Pažangos ataskaitose, kaip taisyklė, studentai ir socialiniai partneriai figūruoja kaip asmenys, su kuriais tariamasi, kurių nuomonės išklausoma, tačiau nebuvo rasta studentų arba socialinių partnerių, paskirtų atsakingais už programų tobulinimo veiksmų įgyvendinimą.

Apibendrinimas ir Centro rekomendacijos aukštosioms mokykloms dėl pažangos ataskaitų rengimo

Apibendrinant 2016-2019 m. laikotarpį gautas pažangos ataskaitas, vienas labiausiai pastebimų elementų yra netolygus pažangos ataskaitų rengimas ir siuntimas Centrai – didžiausią ataskaitų dalį Centras gavo 2016 m. (146 ataskaitas iš 273, kas sudaro daugiau negu pusę visų Centro gautų ataskaitų), tai yra tada, kai pirmą kartą paragino raštu aukštąsias mokyklas pradėti rengti pažangos ataskaitas ir jas siųsti Centrai. Paskesniais – 2017-2019 – metais Centrai siųstų pažangos ataskaitų skaičius buvo ženkliai mažesnis: 47 ataskaitos 2017 m., 38 ataskaitos 2018 m. ir 42 ataskaitos 2019 m. Tik dalis aukštųjų mokyklų siuntė Centrai pažangos ataskaitas – 17 iš visų Lietuvoje registruotų ir veikiančių aukštųjų mokyklų 2016-2019 m. laikotarpiu. Daugiausia pažangos ataskaitų Centrai atsiuntė Vytauto Didžiojo universitetas (71 pažangos ataskaita), kiek mažiau – Šiaulių universitetas (57 pažangos ataskaitos), iš kolegijų sektoriaus – daugiausia atsiuntė Šiaulių valstybinė kolegija – 25 ataskaitas ir Kauno kolegija – 23 ataskaitas. Kita nustatyta tendencija – aukštosios mokyklos teikė Centrai pažangos ataskaitas neatsižvelgus į Centro rekomendaciją dėl ataskaitų rengimo laikotarpio vykdymams ir ketinamoms vykdyti studijų programoms, t. y. praėjus 1,5 metų nuo vykdymų studijų programų išorinio vertinimo pabaigos (nepriklausomai nuo studijų programos akreditavimo laikotarpio) ir 6 mėn. nuo ketinamų vykdyti studijų programų įgyvendinimo pradžios po teigimai pasibaigusio išorinio vertinimo procedūros ir akreditavimo. Pavyzdžiui, 2016 m. Centras tikėjosi gauti 2014 m. vertintų vykdymų studijų programų ataskaitas, bet gavo ataskaitas ir už ankstesniais metais (2013 m, 2012 m., netgi 2011 m.) vertintas programas.

Struktūriškai, dauguma pažangos ataskaitų parengtos pagal 2016 m. Centro pasiūlytą pavyzdį, tačiau pažangos ataskaitų turinys skiriasi savo detalumo lygiu. Kai kurie ataskaitų rengėjai surašė savo veiksmus, atliekamus įgyvendinant ekspertų rekomendacijas, itin detaliai, pateikdami kontekstinę informaciją (parinktos priemonės rekomendacijų įgyvendinimui, atsakingi vykdytojai, gauti arba laukiami rezultatai, pan.), kiti – apsiribojo glaustu atliktų veiksmų pateikimu atskirų punktų forma. Būdinga ir tai, kad į tęstinio pobūdžio veiklą nukreiptos ekspertų rekomendacijos buvo įgyvendintos atlikus vienkartinį veiksmą, neatskleidžiant pažangos ataskaitoje, kaip tokio pobūdžio veikla bus tobulinama ateityje. Nedaug tokių pažangos ataskaitų, kuriose jų rengėjai ne tik aprašo rekomendacijų įgyvendinimo veiksmus, bet ir atlieka tų veiksmų poveikio analizę ir aprašo ją pažangos ataskaitose.

Apibendrinant pastebėjimus ir įžvalgas, gautas susipažinus su per trejų metų laikotarpį siųstomis aukštųjų mokyklų pažangos ataskaitomis bei siekiant išsaugoti geriausią patirtį rengiant pažangos ataskaitas ir integruojant jas į naują studijų kryptių ir ketinamų vykdyti programų vertinimo tvarką, **Centras rekomenduoja** aukštosioms mokykloms skirti daugiau dėmesio ir pastangų pažangos ataskaitų rengimui:

- Tikslinga pažangos ataskaitas rengti išsamiai ir detaliai aprašant krypties studijų vykdytojų sprendimus ir planuojamus atlikti arba jau atliktus veiksmus, nukreiptus į ekspertų rekomendacijų įgyvendinimą.
- Rekomenduotina pažangos ataskaitoje aprašyti atliktų veiksmų rezultatus, parodant kokią poveikį atlikti veiksmai padarė studijų kokybės gerinimui.

- Į pažangos ataskaitos rengimą siūloma įtraukti daugiau asmenų – krypties dalykų dėstytojų, aukštosios mokyklos padalinio administracijos atstovų, studentų atstovų ir socialinių partnerių – ypač tų asmenų, kurie atsakingi už ekspertų rekomendacijų įgyvendinimą.

Paskesnė veikla yra sudėtinė vidinės ir išorinės atskaitomybės ir studijų gerinimo po savianalizės ir ekspertinio išorinio vertinimo dalis, todėl turi užimti deramą vietą studijų kokybės užtikrinimo sistemoje.

*Ataskaitą parengė Natalija Bogdanova,
Studijų kokybės vertinimo centro
Studijų vertinimo skyriaus vyriausioji specialistė*